

LA VÍBRIA

**QUATRE NOTES SOBRE LA
VIDA i COSTUMS D'AQUES-
TA SINGULAR BESTIOLA.**

Index

- 1- Salutació
- 2- Una Víbria !?...
- 3- Fa més de 600 anys...
- 4- La Víbria del Poble Nou

maig de MCMXCII

Colla del Drac del Poble Nou

c/.Wad Ras, 195 08005 - Barcelona.

c/.Pallars 277 08005 - Barcelona.

Amb la col.laboració de:

GENERALITAT DE CATALUNYA -Departament de Cultura-

AJUNTAMENT DE BARCELONA -Districte de Sant Martí-

Salutació

Som la Colla del Drac del Poble Nou; Potser ja ens coneixes. Som la colla que el 1985 vam construir l'Estarrufat -El Drac del Poble Nou-.

Després de 7 anys donant guerra per tot arreu on hem pogut (correfocs, espectacles, exposicions, festes, ...), ara ens hem decidit a portar a terme un projecte al qual ja havíem donat moltes voltes, hem construït la Víbria del Poble Nou.

Per a aquesta ocasió hem cregut que era del tot necessari explicar com era aquest estrany animal, com va néixer, quins costums tenia... Aquesta és la intenció de l'opuscle que ara teniu a les mans. Per confeccionar-lo hem recorregut al llibre de J. Amades *Gegants, nans i altres entremesos* i hem buidat el *Llibre de les Solemnitats de Barcelona* (Ed. Patxot), i hem comptat amb molt especialment l'ajut desinteressat d'en Joan Grau, la Fina Roma i en Pere Beseran.

De la Víbria de Barcelona, se'n podria escriure molt més, podríem buscar altres documents, altres cites..., però aquest és tan sols un opuscle divulgatiu.

Una Víbria !?...

La Víbria és un entremès. Entenem per entremesos totes aquelles representacions d'animals i/o persones que són portades a espatlles d'un o més bastaixos i que tradicionalment participen en les festes i manifestacions diverses de caire popular. Així doncs, són entremesos els Dracs, els Gegants, les Mulasses, les Guites, etc...

Com els altres entremesos tradicionals, La Víbria prenia part en les processons per a la celebració del Corpus. En un principi, a la processó del Corpus, hi participaren multitud d'entremesos: l'Aliga, els Gegants, el Lleó, la Mulassa, el Drac, la Víbria (o el vibre), el Fènix, ..., i cadascun d'aquests, amb el seu acompanyament, formava un quadre escènic mòbil, al·legòric o representatiu dels diversos estaments o temàtiques que concorrien a la processó.

En el cas de la Víbria, tot sembla indicar que entre finals del S.XV i principis del S.XVII aquesta era portada a la processó pels gremis de ferrers. El 1399 tanmateix, apareix en un paper molt més important: acompanya l'Aliga (símbol reial per exel·lència), però no sabem quin paper hi feia realment.

Al llarg del temps els usos que s'ha donat als diferents entremesos han anat canviant i cadascun ha anat a ocupar una parcel·la diferent en les celebracions populars, o ha desaparegut perquè en un moment determinat ha caigut en desús per motius molt diversos. Entre els entremesos extingits cal comptar el Lleó, el Fènix i, fins fa poc, la Víbria.

Fa més de 600 anys...

Sembla ser que la Víbria participava en les processons de Corpus en l'entremès de Sant Jordi. Era, doncs, la terrible bèstia a la qual s'havia d'enfrontar el Cavaller. Tanmateix, el fet que la llegenda del Cavaller que lluita i venç la bèstia és molt anterior a les processons de Corpus i, alhora, que

La llegenda de Sant Jordi, cal entendre-la com a paradigma de tot un seguit de llegendes on cavallers de tota mena, pagesos, nois, i rodamons s'enfrontaven i vencien una bèstia perillosíssima. Així com el personatge masculí de la llegenda acaba cristallitzant en Sant Jordi (cavaller cristià), les bèsties que encarnen el mal acaben cristallitzant en el drac (amb totes les connotacions, satàniques, apocalíptiques i alquímiques). La iconografia dels diversos dracs de l'edat mitjana és extensíssima i amb diferències notables. Entre elles trobem les del portal de Sant Iu de la Catedral de Barcelona on la bèstia s'assembla a un griu clàssic. Tot i que no està clar l'origen d'aquests relleus podem situar-los sobre l'any 1300 (aprox).

l'origen dels entremesos com a petites peces parateatrals segur que també és anterior a la implantació de la festa del Corpus Christi a Catalunya (S.XIV) -i que en el seu moment es van incorporar a la "mise en scene" de l'esmentada Festa-, dóna peu a pensar que la Víbria (o Vibre), que apareix associada al tema de Sant Jordi en la processó de Corpus de l'any 1424, havia d'existir amb

anterioritat a aquesta data i molt probablement també abans del 1320 (primera processó de Corpus a Barcelona) i que s'incorporés a l'entremès de sant Jordi sobre 1378, any en que el Consell de Cent va portar a Barcelona una relíquia del sant. El que no podem assegurar és en quina forma es representava la Víbria, si bé, sembla clar que l'origen del mot és la forma llatina "Viper Viperus" (escurçó) i que en català no apareix fins el 1424 (1) com "lo Vibre" -masculí- i posteriorment com "la Víbria" -femení-, però no podem assegurar que aquest canvi lingüístic portés aparellat un canvi iconogràfic, ja que desconeixem quina forma tenia anteriorment la Víbria, tot i que Joan Amades afirma que després de 1424: " Portats per aquesta creença, [que la víbria era la femella del drac] els artistes populars la representaven amb pits femenins" (2).

La Víbria segons les auques del S.XVIII (3).

La forma en què trobem representada la Víbria en les auques és la que ens ha servit de base per construir la Víbria del Poble Nou.

(1) Joan Amades (Gegants,nans,...pàg.188)

(2) Joan Amades (Gegants,nans,...pàg.187)

(3) Joan Amades (Gegants,nans,...pàg.188)

Si partim de la base iconogràfica que trobem en les representacions del relleus del portal de Sant Iu de la Catedral de Barcelona (any 1300 aprox.), cal creure que, quan l'any 1320 es va celebrar la primera processó de Corpus Chisti a Barcelona, la bèstia que corresponia que lluités amb Sant Jordi seria una de semblant a la que apareix als relleus de l'esmentat portal, o sigui, un griu. En aquest punt, cal assenyalar que és curiós constatar que en les representacions de les auques del S.XVIII la Víbria té bec d'ocell (com els grius), però amb dents, com el drac. Tot plegat, ens pot fer pensar en un origen bastant més reculat que el S.XIV, en què iconografia (serp) i denominació (Viper Viperus:escurçó) es correspondrien plenament. Pensem, per exemple, que ja el deu grec Apol.lo va lluitar i vèncer una terrible serp que assolava els camps de l'illa de Tesàlia.

Així doncs, podríem establir diverses etapes en la iconografia i denominació de l'entremès:

iconografia	denominació	època
serp (?)	lo Vibre	abans del 1300
griu	la Víbria	S.XIV-XV
Griu amb pits femenins	la Víbria	1402-1424 (aprox)
Drac i Víbria es representen com a mascle i femella d'una mateixa espècie	la Víbria/ la Brívia	entre 1402 fins a mitjan S.XVIII
Es representen de la mateixa forma. Desapareix l'entremès.	Es confon el terme Víbria com a sinònim de Drac.	S.XVIII

En els llibres es parla de la Vibria

Potser es podrien trobar altres cites, però a continuació en detallem unes quantes en què es parla de la Vibria i que ens poden donar una primera idea de què era i per a què servia aquest curiós entremès animal:

Any 1399

"La coronació del rei Martí l'Humà, Barcelona envià a la ciutat aragonesa [Saragossa] l'Aliga i el Vibre"
(J.Amades, *Gegants...* pàg.167,188)

Any 1402

"La ciutat d'Igualada encarrega a l'apotecari i herbolari Antoni Ferrer, de part del consell igualadí, que vagi a Barcelona a "Veure com està feta la Vibria de la dita ciutat e altres coses e jocs que's fan en la profesó de Corpus Christi"
(Segura, *Historia d'Igualada*, segons J.Amades a *Gegants...* pàg.183)

Juny de 1424

Celebració de l'entrada a Barcelona del rei Alfons que tornava de Nàpols "Item hi foren portats los entremesos de la dita Ciutat representats Paradis e Infern ab la batalla de Sant Miquel e dels Angels e de Lucifer e de sos sequesas, e lo Vibre, lo Fenix e la Aguila"
(*Llibre Solemnitats*, pàg.6 vol 1)

Any 1424

Ordinacions de la processó de Corpus

"Aprés van les representacions de les quals ha carrech lo majordom de la esglea de madona Sancta Maria de la Mar:.../...

Lo Vibre, item, la rocha ab la donzella de sant jordi. Item, lo rey e reyna, pare e mare de la dita donzella ab llur companya"

(Llibre Solemnitats, pàg.20 vol 1)

28 de juny de 1481

" Ordinació de la nova entrada de la il.lustrisima Senyora Reyna dona Elisabet, muller del il.lustrissimo Senyor Rey en Fernando, benaventuradament regnant, venint de les parts de Castella"

"Item, ferrés ab llur panó, ab representació de Sant Aloy, qui anava sobre bestia, ab cadira, e devant ell anava la víbria de la Ciutat, qui lansava foch per la boca."

(Llibre Solemnitats pàg.340 vol 1)

Any 1568

Entrada de Felip II a Barcelona

"Hi anaven: "Los ferrers ab lur penó los qual aportaen la brivia de la ciutat"

(Llibre de coses assenyaldes pàg 557, segons J.Amades a Gegants...)

17 de Maig de 1601

Canonització de Sant Ramon de Penyafort

"En aquest dia los S.S.Consellers a les cinch hores de la tarda anaven acompanyats de moltes persones al monastir de Santa Catherina. Ajuntats tota la musica de tabals, trompetas y menestrils han sonat y la aguila es vinguda aquí y ha dansat davant dits SS.Consellers e, també ixque lo drach y la bibria per la plaça de Sant Jaume"

(*Manual de Novells Ardits* vol 7 pàgs.163,314,320,323, segons J.Amades a *Gegants...*)

1601

" El P.Rebullosa, en descriure una processó diu: "seguien un dragonàs d'espantable figura amb la seva femella també molt gran que ací nomenen brivia"

(P.Rebullosa, *Relación de las grandes fiestas...* pàg.118 segons J.Amades a *Gegants...* pàg.187)

26 de març de 1626

"Entrada de sa Magestat real el rey Felip IV e ocasió de la festa de Corpus"

"Conforme lo memorial de la professó de Corpus, totas ab sos pendons, fent tres reverentias o acataments dels pandons devant sa magestat, y son las següents: .../...

Ferrers del portal Nou aportaven la brívia

(*Llibre Solemnitats*, pàg.166 vol 2)

18 d'abril de 1626

Processó de Sant Ramon

"Dissabte, a 18 de dit, al tart, los senyors concellers, manaren que las trompetas, tablas, diablots, drach, y brivia, fessen la passada per hont havia de passar la professó de Sant Ramon"

(*Llibre Solemnitats* pàg.172 vol 2)

7 de Juny de 1662

Vigília de Corpus

" Y despres vingueren fet la passada de la professó ab tota la musica, gegants, drach, brívia, cavalls cotoners y diablots, conforme es costum"

(*Manual de Novells Ardits* vol 17. pàg. 201, segons J.Amades a *Gegants...* pàg.141)

22 de juny de 1679

" Foren deliberades pagar 27 lliures 10 sous per los gastos de la formació de la Brívia que va a les professons del Corpus y lo mateix die foren deliberades pagar 45 lliures per dita rahó"

(Bruniquer, *Rubriques*, vol 1 pàgs.309,310, segons J.Amades a *Gegants...* pàg.189)

21 d'abril de 1682

"Lo concell delibera fer los vestits nous dels gegants i de la Brivia que van a la professo del Corpus i a 6 de juliol foren deliberades pagar 16 lliures 11 sous i 3 diners per dita rahó"

y a 14 d'agost foren deliberades pagar 214 lliures per dita rahó i a 21 fou deliberades pagar 68 lliures 3 sous 9 diners per dita rahó, y lo mateix dia 52 lliures 12 sous 6 diners per dita rahó"
(id)

16 de febrer de 1692

Canonització de Santa Maria de Cervelló

"La Víbria també concorregué a la processó per la canonització de Santa Maria de Cervelló. En la nota de comptes del lloguer dels bastaixos consta: "Item per la Víbria 5 lliures 12 sous"

(A.H.Municipal,R.N.Comas,capsa I segons J.Amades a *Gegants...* pàg.189)

1701

"Processó celebrada per la Seu per traslladar el cos de sant Oleguer des de la seva antiga capella a la construïda modernament. El cronista diu:" figuraven Gegants,diablers,cavallets,dracs,un bou i una mulassa"

(J.Amades, *Gegants...* pàg 141- cita a G.Alenda y Mira *Relaciones de solemnidades* pàg 471)

nota- cal entendre que quan parla de dracs en plural s'està referint al drac i la víbria, ja molt confosos un i l'altre.

La Víbria del Poble Nou

No tenim constància que l'antic municipi de Sant Martí de Provençals tingués una Víbria (a part de ser del tot improbable), per tant, el fet de construir-ne una no significa cap recuperació d'una d'anterior. La Víbria (o Vibre) de la qual hem estat parlant fins ara, com ja heu pogut veure, era la de la Ciutat de Barcelona.

Ens va decidir a contruir-la el fet que iconogràficament era la parella del Drac i que en el moment d'iniciar la construcció no teníem constància que n'hi hagués cap "en actiu" als Països Catalans. Després, hem sabut que a la ciutat de Manresa l'any 1983 el Grup Xàldiga en va construir una.

Voldríem que aquesta Víbria que ara neix al Poblenou s'incorporés de ple dret als entremesos que ja funcionen al nostre barri (gegants, nans, diables, drac) i que els poblenovins se l'arribessin a fer tan seva com tots els altres.

Colla del Drac del Poble Nou

Primavera de MCMXCII

Cançó de la Vibria del Poble Nou

Autor: Eduard Miralles

**COLLA DEL DRAC
DEL POBLE NOU**